

ЗМІСТ

ВСТУП.....	2
РОЗДІЛ I. Здійснення профорієнтаційної роботи в закладах загальної середньої освіти як педагогічна проблема.....	4
1.1. Сутність профорієнтаційної роботи.....	4
1.2. Форми та методи профорієнтаційної роботи.....	7
1.3. Досвід вчителів що до здійснення профорієнтаційної роботи учнів 9 класів на уроках трудового навчання.....	14
РОЗДІЛ II. Особливості реалізації профорієнтаційної роботи учнів 9 класів на уроках технології.....	15
2.1. Методичні рекомендації що до здійснення профорієнтаційної роботи з учнями 9 класів	15
2.2. Засоби профорієнтаційної роботи.....	19
ВИСНОВОК.....	26
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ.....	30

ВСТУП

Актуальність теми - Провідне завдання навчально-виховних закладів системи освіти України — підготувати конкретну людину до активної професійної діяльності у сфері матеріального й інтелектуального виробництва. Важливе місце у цій діяльності має посідати науково обґрунтована пропедевтична орієнтація молоді на певні види професій з урахуванням особистих інтересів у початковій школі, в тому числі й на уроках трудового навчання. Наприкінці 90-х років в Україні налічується понад 7800 назв професій. Можливості для професійного вибору досить широкі. Цілком логічно, що аналіз сьогоденної шкільної практики засвідчує підвищений інтерес до профорієнтаційної роботи. Важливу роль у здійсненні професійної орієнтації в школі належить учителю трудового навчання. Його загально-технічна спрямованість дозволяє орієнтуватися в загальних закономірностях влаштування та застосування технічних об'єктів, розуміти перспективи та шляхи технічного прогресу в різних сферах виробництва. Одним із завдань змісту трудового навчання визначеного за новою програмою є створення умов для професійного самовизначення, обґрунтованого вибору професії з урахуванням власних здібностей, уподобань та інтересів учнів. Згідно цього вчитель, здійснює профорієнтаційну роботу для забезпечення змісту програми на заняттях з трудового навчання.

Уроки трудового навчання дають можливість ознайомити учнів з багатьма професіями, виховати інтерес до них. Цінність уроків праці в профорієнтаційній роботі полягає в тому, що тут школярі не тільки одержують певні знання, але в процесі створення конкретних об'єктів праці, які мають корисну значимість, здобувають спеціальні вміння й навички, пробують свої сили в практичній діяльності, розвивають професійні інтереси й здібності.

Мета - описати особливості організації і проведення профорієнтаційної роботи вчителем трудового навчання під час уроку в 9 класах.

Об'єктом дослідження: профорієнтаційна робота учнів 9 класів на уроках трудового навчання.

Предметом дослідження: урок трудового навчання, як метод профорієнтаційної роботи з учнем.

Завдання дослідження:

1. Здійснити аналіз ступеню розробки програми профорієнтаційної роботи.
2. Дати характеристику методів дослідження, які використовуються у профорієнтаційній роботі.
3. На основі емпіричного дослідження визначити особливості професійних інтересів та нахилів учнів 9 класів.

Наукова новизна та теоретичне значення дослідження: теоретичне значення роботи полягає у виявленні особливостей в профорієнтаційній роботі вчителя з учнями 9 класів.

Практичне значення роботи полягає у тому, що матеріали курсової роботи можуть використовуватися студентами, соціальними педагогами, вихователями, психологами, батьками, педагогами у навчально-виховному процесі.

Структура та обсяг курсової роботи: Курсова робота складається із вступу, двох розділів, висновків, списку використаної літератури.

РОЗДІЛ І

Здійснення профорієнтаційної роботи в закладах загальної середньої освіти як педагогічна проблема

1.1. Сутність профорієнтаційної роботи.

Існуюча у системі української освіти ситуація викликає велике занепокоєння, оскільки якість підготовки фахівців не дає змоги виконати замовлення сучасного суспільства у забезпеченні ринку праці прогресивними фахівцями [1]. Тому гострої актуальності набуває питання правильної професійної орієнтації, яка виступає етапом психологічної та практичної підготовки особистості, тим більше тієї, яка має особливі потреби, до трудової діяльності.

Поняття «профорієнтація» здається зрозумілим кожному, хто ознайомиться з ним навіть вперше – це орієнтація школярів на ті або інші професії. Приблизно так же тлумачить методична література, профорієнтація розглядається як надання допомоги молодим людям у виборі професії. Крім того, під профорієнтацією нерідко розуміють систему заходів, що допомагають людині, науково-обґрунтовано вибрати професію або систему виховної роботи в цілях розвитку професійної спрямованості, допомозі учням в моменти професійного самовизначення.

Професійна робота – це система навчально-виховної роботи, спрямованої на засвоєння знань про соціально-економічні й психофізіологічні умови правильного вибору професії, формування в них умінь аналізувати вимоги різних професій до психологічної структури особистості, а також свої професійно значущі якості, шляхи й засоби їх розвитку.

Завдання профорієнтації полягає в ознайомленні учнів з професіями та правилами їх вибору, вихованні спрямованості на самопізнання як основу професійного самовизначення; формування вміння зіставляти свої здібності з вимогами щодо набуття конкретної професії, складати на цій основі реальний

план оволодіння професією, а також забезпечення розвитку професійно важливих якостей особистості.

Компонентами профорієнтаційної роботи є:

- професійна інформація;
- професійна діагностика;
- професійна консультація;
- професійний відбір;
- професійна адаптація.

Профорієнтаційну роботу здійснюють психологи, шкільні учителі всіх навчальних предметів, класні керівники, інші педагогічні працівники, фахівці різних галузей виробництва.

Важливу роль у професійній орієнтації школярів відіграють факультативні курси. Багато їх орієнтує старшокласників на конкретну професію і дає їм певний обсяг знань, умінь і навичок з цієї професії. Серед форм профорієнтаційної роботи найефективнішими є екскурсії, зустрічі з фахівцями, колишніми випускниками, вечори, диспути, конференції, класні години, заняття в гуртках, у тому числі в умовах спеціальної та інклюзивної освіти.

Професійна інформація – це психолого-педагогічна система формування в особистості активної профорієнтаційної позиції, що відповідає суб'єктивним і об'єктивним умовам вільного та свідомого професійного самовизначення особистості.

Вона дає майбутнім абітурієнтам змогу ознайомитися з різними професіями, з пов'язаним із ними змістом трудової діяльності, з вимогами, які ці професії пред'являють людині, а також з тим, де ними можна оволодіти. Завдяки цьому потенційні абітурієнти, у тому числі з особливими потребами, намагаються аналізувати свої індивідуальні схильності, психофізіологічні можливості, вміння.

Професійна діагностика - система психологічного вивчення особистості з метою виявлення її професійно значущих властивостей і

якостей. Для деяких спеціальностей вона є неминучою, ігнорування пов'язане з ризиком непридатності особистості.

Професійна консультація – надання особистості на основі її вивчення науково обґрунтованої допомоги щодо найоптимальніших для неї напрямів і засобів професійного самовизначення. Вона має на меті й навчання майбутніх абітурієнтів прийомам самооцінки своїх якостей з метою з'ясування їх відповідності вимогам професії.

Роз'яснювальна робота серед молодих людей, які повинні усвідомлювати необхідність роботи над собою задля подолання певних недоліків, досягнення професійної майстерності, є важливою і на етапі професійного відбору.

Професійний відбір є системою роботи, спрямованою на надання допомоги абітурієнту у визначенні й виборі конкретної професії на основі виявлення й оцінки його загальних і спеціальних здібностей, здатностей, інтересів, потреб і об'єктивних умов професійної підготовки і працевлаштування.

Здійснюють його саме навчальні заклади, висуваючи до вступників конкретні вимоги, або установи, які приймають випускників на роботу. На стадії оволодіння студентами обраною професією робота повинна спрямовуватись також на професійну адаптацію – процес пристосування особистості до професійної діяльності, її умов; досягнення бажаної продуктивності праці й відповідності між професійними намірами, інтересами, якостями особистості та вимогами до діяльності.

Професійний відбір - система роботи, спрямована на надання допомоги учневі у визначенні й виборі конкретної професії на основі виявлення й оцінки його загальних і спеціальних здібностей, здатностей, інтересів, потреб і об'єктивних умов професійної підготовки і працевлаштування. Здійснюють його навчальні заклади, висуваючи до вступників конкретні вимоги, або установи, які приймають випускників на роботу. На цьому етапі важлива роз'яснювальна робота серед молодих людей, які повинні усвідомити

необхідність роботи над собою задля подолання певних недоліків, досягнення професійної майстерності.

Професійна адаптація - процес пристосування людини до професійної діяльності, її умов; досягнення бажаної продуктивності праці й відповідності між професійними намірами, інтересами, якостями особистості та вимогами до діяльності. Її здійснюють на стадії оволодіння учнем професією. Ознаками професійної адаптації є збереження і розвиток здібностей і схильностей до обраної професійної діяльності, узгодженість суспільної та особистої мотивації до праці, яка залежить від її змісту, впливу сім'ї та виробничого оточення. Професійна адаптація відбувається разом із суспільною адаптацією.

1.2. **Форми та методи профорієнтаційної роботи**

До основних положень, що істотно впливають на постановку всієї профорієнтаційної роботи належать ідеї концептуального характеру.

Одна з них – організація профорієнтаційної роботи, що ґрунтується на діагностичному дослідженні особистості, ретельному врахуванні інтересів і здібностей, необхідних для правильного вибору професії. Ця ідея була популярною до середини 30-х років XX ст. і називалася «діагностичною концепцією». Тоді широко використовувалися тести.

Недосконалість цих тестів, їхнє неправильне використання, а також низка інших причин призвели до того, що ідея діагностичного дослідження була замінена іншою, так званою виховною концепцією [16].

Остання нерідко розглядалася як єдиноправильною. Однак і тоді вже було зрозуміло, що і діагностика та виховання – однаково важливі й органічно пов'язані напрями практичної роботи з професійної орієнтації учнів.

До ідеї методологічного характеру належить ідея диференційованого підходу до проведення профорієнтаційної роботи з учнями. Вона передбачає попередню класифікацію учнів за групами залежно від їхніх життєвих та професійних планів і відповідну виховну роботу в цих групах.

Диференціальний підхід дає змогу провадити профорієнтаційну роботу більш цілеспрямовано, а отже, й ефективніше. У соціології поширилася ідея соціально-професійної орієнтації, що пояснює обумовленість вибору професії не стільки орієнтацією на певну професію, скільки спрямованістю особистості на бажаний для себе соціальний стан у суспільстві.

Таким чином, якщо професійна орієнтація визначається як діяльність із підготовки молоді до вибору професії, то соціально-професійну орієнтацію можна також стисло визначити як підготовку молоді до вибору професії і свого місця в суспільстві.

Методологічних питань профорієнтації стосуються і питання визначення й розвитку системи профорієнтації.

Перш ніж сформулювати загальне визначення системи профорієнтації, розглянемо вихідні положення:

1. Профорієнтація є системною діяльністю, що охоплює цільові настанови, завдання, принципи, форми, методи, критерії ефективності, рівні, напрями, аспекти й інші системо- і структуроутворюючі елементи [17].

2. Система профорієнтації школярів – це підсистема загальної системи трудової і професійної підготовки.

3. Система професійної орієнтації – частина загальної системи соціальної орієнтації особистості у сформованій структурі продуктивних сил і виробничих відносин.

4. Профорієнтація належить до соціальних систем, що функціонують у суспільстві, вона торкається різних проблем, зокрема пов'язаних із розвитком людського фактора суспільного виробництва; уже лише з цієї причини її можна вважати суспільною проблемою. Вона може бути названа й з іншої причини. Для вирішення проблем профорієнтації замало зусиль одного міністерства (Міністерства освіти і науки України) чи однієї науки (наприклад, педагогіки). Для того щоб система профорієнтації стала ефективною, необхідна скоординована діяльність багатьох (якщо не більшості) міністерств і відомств, а також учених різних спеціальностей.

5. На ефективність профорієнтації впливає безліч різних об'єктивних і суб'єктивних факторів. Ця система важко піддається організації і керуванню [18].

За незмінної загальної мети конкретні цілі й завдання роботи кожної школи залежать від потреб кадрів у тих чи інших професіях, ступені гостроти цих потреб, можливостей і умов певного регіону.

Успішна реалізація поставлених цілей і завдань значною мірою залежить і від якості роботи кожного з цих напрямів.

Нині система профорієнтаційної роботи містить у собі діяльність за такими напрямками:

- ❖ Професійна освіта охоплює профінформацію, профпропаганду і профагітацію.
- ❖ Попередня професійна діагностика, спрямована на виявлення інтересів і здібностей особистості до тієї чи іншої професії.
- ❖ Професійна консультація, націлена переважно на надання індивідуальної допомоги у виборі професії з боку фахівців-профконсультантів [19].
- ❖ Професійний добір із метою вибору особистості, що з найбільшою ймовірністю зможе успішно опанувати певну професію і виконувати пов'язані з нею трудові обов'язки.
- ❖ Соціально-професійна адаптація.
- ❖ Професійне виховання, що ставить своєю метою формування відповідальності, професійної честі й достоїнства.

У роботі з різних напрямів визначилося коло форм і методів профорієнтаційної роботи – розповіді про професії, бесіди, екскурсії на підприємства і т. ін.

До найважливіших методологічних питань належать і питання визначення критеріїв ефективності профорієнтації. Нині ефективність

профорієнтаційної роботи школи нерідко визначається тим, скільки учнів (у відсотках) вибрали професії, на які їх орієнтували, і працюють за ними. Цей критерій важливий, але недостатній.

Адже, наприклад, запланованої частки учнів можна домогтися різними засобами, у тому числі не завжди виправданими у педагогічному, соціальному, психологічному й економічному аспектах.

І якщо цей показник ставити головною метою і самоціллю профорієнтації, без серйозної діагностичної і виховної роботи з учнями, то вся ця робота зазнає своєрідного відхилення, що заважає насамперед самій профорієнтації і підриває довіру до неї з боку учнів і їхніх батьків.

Досягнення поставленої мети можливе і виправдано тільки за активної роботи з молоддю, виявлення їхніх реальних інтересів і здібностей, формування переконаності в правильному виборі професії, що відповідає як їхнім особистим схильностям, так і потребам міста, району, села, в якому вони живуть, суспільства в цілому.

Тому з педагогічного погляду ефективність вибору професії означає міру відповідності індивідуального вибору професії рекомендаціям педагога. Передбачається, що педагогічні рекомендації ґрунтуються на врахуванні як особистих, так і суспільних потреб.

Відповідно чим більше число учнів обирають рекомендовані їм професії, тим вища дієвість профорієнтаційної роботи педагогів школи. Якщо учні заздалегідь намітили й погодили свої плани життєвого і професійного самовизначення, то частка школярів, що домоглася реалізації своїх планів, є одним із показників ефективності профорієнтації за умови, що визначені раніше плани відповідають потребам регіону, країни в кадрах певних професій і необхідного рівня кваліфікації.

Відомо, що правильний вибір професії позитивно впливає як на продуктивність, так і на якість праці.

Отже, трудові досягнення випускників шкіл чи інших навчальних закладів, пов'язаних із профорієнтацією, – ще один важливий критерій успішності вибору професії.

Таким чином, головним критерієм ефективності профорієнтаційної роботи є міра збалансованості кількості учнів, що йдуть на роботу, на навчання в професійно-технічні заклади, вищі навчальні заклади за професіями, що відповідають актуальним потребам міста, району, регіону, суспільства загалом.

Теорія, методи й методики професійної орієнтації в Україні, як і в інших країнах СНД, пройшли складний шлях становлення. У 60-х і першій половині 70-х років ХХ ст. панувало визначення професійної орієнтації як системи державних заходів, спрямованих на формування в учнівської молоді психологічної готовності до вибору професії на підставі потреб суспільства з урахуванням інтересів і схильностей особистості учня. Ключовими елементами визначення такого типу є державне управління процесом підготовки учня до вибору професії, спрямованість цього управління на певне коло професій і певні галузі виробництва, формуванню в учнів психологічної готовності вибору саме цих, заданих професій.

Особистість учня в такому процесі витискується на край системи. Урахування психологічної структури особистості учня здійснюється «на підставі потреб суспільства», тобто як другорядний елемент професійної орієнтації.

Українські психологи розробили нову концепцію професійної орієнтації, яка здобула широке визнання в наукових колах, у навчальній роботі вищих закладів освіти педагогічного та психологічного профілю й практиці профорієнтаційної роботи з учнівською молоддю.

Вихідною позицією у розробленні нової системи професійної орієнтації було бачення особистості насамперед не як об'єкта, а як суб'єкта саморозвитку. Саме цей процес саморозвитку покладено в основу формувальних функцій профорієнтації.

Особистість у професійній орієнтації виступає як суб'єкт діяльності, суть якої полягає у підготовці допрофесійного самовизначення. Засоби професійної орієнтації при цьому набувають характеру сприятливих умов, що стимулюють особистість до профорієнтаційної діяльності й через це до самопізнання, самокорекції й саморозвитку зі спрямуванням на оптимальне вирішення власних життєвих завдань.

Свідоме професійне самовизначення передбачає аналіз особистістю суб'єктивних та об'єктивних умов професійного самовизначення з наступним вільним, самостійним прийняттям рішення щодо конкретного вибору професії або напряму професійної освіти [16].

Професійна орієнтація визначається як наукова практична система підготовки особистості до свідомого професійного самовизначення. Цим визначенням особистість вводиться в центр процесу професійної орієнтації, стає суб'єктом профорієнтаційної діяльності – використовує засоби професійної орієнтації для підготовки до свого власного й самостійного професійного самовизначення.

Займаючи позицію суб'єкта професійного самовизначення, особистість відходить від позиції об'єкта впливу з боку суспільства, державних і громадських організацій щодо вирішення своєї професійної долі. Суспільство має сприяти пошуковій діяльності особистості, а не обмежувати цю діяльність виконанням замовного завдання.

Щоб профорієнтаційна робота зі школярами була ефективною, кожен вчитель повинен дотримуватися таких методологічних принципів:

Принцип свідомості передбачає аналіз як об'єктивних, так і суб'єктивних умов вибору професії.

Вільний вибір – це самостійно прийняте особистістю рішення. Реалізація цього принципу передбачає обізнаність молодшої людини в усьому, що стосується вибраної нею професії, усвідомлення того, що необхідно знати й уміти, щоб успішно реалізувати себе в професійній діяльності. Вона повинна

знати, які психічні та психофізіологічні вимоги висуває до неї професія, наскільки її індивідуальні психологічні та психофізіологічні особливості відповідають цим вимогам.

Людина, яка вибирає певну професію або спеціальність, повинна бути обізнана з умовами праці та рівнем заробітної плати, з перспективами професійного зростання та можливістю задоволення житлово-побутових потреб, а також із тим, де і протягом якого часу можна здобути цю професію. Людині, яка професійно визначається, бажано попередньо спробувати себе у вибраній професії, відчувати себе в процесі діяльності, ознайомитися з відповідною літературою, щоб зорієнтуватися, чи зможе вона протягом тривалого часу займатися цим видом діяльності.

Принцип самостійності припускає право кожної молодої людини самостійно, без втручання сторонніх, обирати майбутню професію. Згідно з цим принципом, педагогічне керівництво і контроль сім'ї, школи, професійних навчальних закладів, виробництв, громадськості здійснюється лише на рівні порад. Надаючи допомогу молодій людині у вивченні її інтересів, схильностей і здібностей, ніхто з них не втручається в процес самовизначення.

Остаточне право вибору залишається за молодою людиною: рішення вона приймає самостійно. Розумне педагогічне керівництво дорослих покликане допомогти молодій людині збалансувати свої потреби і можливості з потребами держави.

Принцип свободи вибору передбачає право кожного на власний вибір професії, рівність у можливостях, які держава має гарантувати кожній людині. Свобода вибору не має нічого спільного зі стихійністю і самоплином. Професійний вибір передбачає урахування, з одного боку, індивідуально-психологічних особливостей та стану здоров'я молодої людини, а з другого – потреб народного господарства та інтересів суспільства. В кінцевому підсумку дитина, за допомогою дорослого усвідомивши сильні та слабкі сторони своєї особистості та зваживши власні потреби та потреби суспільства, скориставшись своєю свободою, може самостійно прийняти рішення.

1.3. Досвід вчителів що до здійснення профорієнтаційної роботи учнів 9 класів на уроках трудового навчання

Таблиця 1.1

Дослідники що здійснювали профорієнтаційні роботи на уроках трудового навчання.

Ткачук Ірина Іванівна	науковий співробітник лабораторії трудового виховання і профорієнтації Інституту проблем виховання АПН України.
Скалько Олена Вікторівна	молодший науковий співробітник лабораторії трудового виховання і профорієнтації Інституту проблем виховання АПН України.
Мельник Олександр Васильович	кандидат педагогічних наук, старший науковий співробітник, завідувач лабораторії трудового виховання і профорієнтації Інституту проблем виховання АПН України.
Морін Олег Леонідович	науковий співробітник лабораторії трудового виховання і профорієнтації Інституту проблем виховання АПН України.
Міропольська Марина Анатоліївна	завідувач науково-дослідної лабораторії з професійної орієнтації незайнятого населення Інституту підготовки кадрів державної служби зайнятості України.

РОЗДІЛ II

Особливості реалізації профорієнтаційної роботи учнів 9 класів на уроках технології

2.1. Методичні рекомендації що до здійснення профорієнтаційної роботи з учнями 9 класів

Метод проектів у профорієнтаційній роботі дає можливість учням більш повно реалізувати свій потенціал, оскільки виконання поставлених завдань потребує нестандартного мислення і творчого підходу.

Тема проекту носить цілком практичне спрямування, тобто є реальним завданням, яке в дорослому житті має вирішувати представник тієї чи іншої професії.

Навчальні проекти, що виконують учні на уроках трудового навчання, можна класифікувати так:

— дослідницькі проекти, які потребують добре обміркованої структури, визначеної мети, актуальності предмета дослідження для всіх учасників, його соціальної значущості. Вони повністю підпорядковані логіці дослідження і мають відповідну структуру;

— практико-орієнтовані проекти, в яких результат діяльності учасників чітко визначено з самого початку, він орієнтований на їхні соціальні інтереси (документ, рекомендації, проект шкільного саду). Проект потребує складання сценарію всієї діяльності його учасників із визначенням функцій кожного з них. Особливо важливою є організація координаційної роботи у вигляді поетапних обговорень та презентації отриманих результатів і можливих засобів їх упровадження в практику;

— інформаційні проекти – спрямовані на збирання інформації про який-небудь об'єкт, на ознайомлення учасників проекту з цією інформацією, її аналіз і узагальнення фактів. Ці проекти потребують добре продуманої структури, можливості систематичної корекції в ході роботи над проектом;

— творчі проекти, які не мають детально опрацьованої структури спільної діяльності учасників, її розвивають, підпорядковуючи кінцевому результату, прийнятій групою логіці спільної діяльності, інтересам учасників проекту. Вони заздалегідь домовляються про заплановані результати та форму їх представлення – доповіді, реферати, макети, мультимедійні презентації тощо.

С. Чуприна стверджує, що для профорієнтаційної роботи найбільш сприятливим на уроках трудового навчання є саме творче проектування.

До роботи над проектами з профорієнтації можна залучати учнів 9 класів, оскільки проблема вибору професії є для них найбільш актуальною.

Працюючи над проектом, школярі повинні повторювати та систематизувати отримані знання з різних шкільних дисциплін, вчитись застосовувати їх на практиці і, що є головним аспектом із точки зору профорієнтації, знайомитись з особливостями професійної діяльності, розв'язуючи завдання практичного змісту.

Кожен проект містить рекомендації до застосування, тобто учні намагаються реалізувати свої ідеї, відстояти власну точку зору, що є безперечним доказом підвищення професійної самосвідомості та більш вдумливого ставлення до професійної діяльності людини загалом і питань вибору професії, зокрема [8, с. 23].

На мою думку важливими у профорієнтаційній роботі на уроках трудового навчання є інтерактивні технології, з ними сьогодні пов'язано багато основних методичних інновацій.

Активна взаємодія учнів із засобами ІКТ сприяє розвитку у них навиків учбово-дослідницької діяльності, дозволяє отримати кращі результати у вивченні предмету.

Інтерактивне навчання — це, перш за все, діалогове навчання, в ході якого здійснюється взаємодія вчителя і учня, і я думаю що цей прийом треба використовувати в першу чергу.

В ході інтерактивного навчання (ділового, взаємодіючого) учні мають можливість обмінюватися думками, ідеями, пропозиціями, а вчитель стає організатором спільної діяльності, ділової співпраці, творчого пошуку, створює атмосферу щирості, поваги.

Освітній процес організовується таким чином, що практично всі учні виявляються залученими до процесу пізнання, мають можливість рефлексувати з приводу того, що вони знають і думають [2, с. 177].

На уроках трудового навчання з профорієнтаційною метою варто застосовувати інтерактивні методи навчання:

- ✓ «мозковий штурм», рішення ситуаційних задач;
- ✓ «мікрофон»;
- ✓ «акваріум»;
- ✓ «брейн-ринг»;
- ✓ «займи позицію»;
- ✓ спільний проект та інші.

Вони дозволяють вирішувати одночасно декілька завдань. Розвивають комунікативні уміння і навички, допомагають встановленню емоційних контактів між учнями, забезпечують виховне завдання, оскільки привчають працювати в команді, прислухатися до думки своїх товаришів.

Також використання інтерактивних методів в процесі уроку, як показує практика, знімає нервеве навантаження школярів, дає можливість міняти форми їх діяльності, перемикає увагу на основні питання теми занять [5].

Ігрові технології є однією з форм навчання, яка дозволяє зробити цікавим і захоплюючим не лише роботу учнів на творчо-пошуковому рівні, але і буденні кроки по вивченню різноманітних технологій.

В процесі рольових ігор школярі можуть бути в певних проблемних ситуаціях, спробувати себе в різних ролях, що може згодом допомогти при виборі професії. Сучасні інформаційно-комунікаційні технології теж є важливими на уроках трудового навчання.

Це може бути мережа Інтернет – як джерело інформації, корисної з точки зору навчальної діяльності, її аналізу та оцінювання. Під час уроків можна використовувати готові мультимедійні засоби, також власні мультимедійні презентації. Це викликає живий інтерес в учнів, покращує процес засвоєння матеріалу, унаочнює пізнання, сприяє розвитку творчих здібностей [5].

Однією з беззаперечних переваг засобів мультимедіа є можливість розроблення на їх основі інтерактивних комп'ютерних презентацій з трудового навчання.

Презентація – це набір, послідовно змінюваних сторінок-слайдів, на кожній з яких можна розмістити будь-який текст, малюнки, схеми, відео-, аудіо- фрагменти, анімацію, використовуючи при цьому різні елементи оформлення. Вони не вимагають особливої підготовки вчителів й учнів та активно залучають останніх до співпраці [3, с. 244].

Так, наприклад, при вивченні теми «Техніка (Токарно-гвинторізний верстат)» після виконання учнями пробних вправ з виконання операцій, які вивчаються, вчитель може детальніше зупинитись на змісті та умовах праці токаря, використовуючи для цього мультимедійну презентацію або стенд-професіограму, чи відеофільм «Токар» [9, с. 335].

Таким чином, використання різноманітних інноваційних підходів з метою профорієнтації на уроках трудового навчання дозволяє вчителю творчо підходити до навчального процесу.

Вчитель розвиває дитину як неповторну особистість, формує в неї творчий потенціал, прагнення до самостійної пізнавальної діяльності, робить навчання різноманітним та цікавим. З

авдяки застосуванню інноваційних підходів на уроках, учні більше дізнаються про світ професій, намагаються більш усвідомлено обирати свій професійний шлях.

2.2. Засоби профорієнтаційної роботи

У Законі України «Про освіту» та ряді державних документів наголошується на тому, що одним із головних завдань загальноосвітньої школи є забезпечення професійного самовизначення учнів. У зв'язку з цим у нашій країні створюється відповідна система професійної орієнтації, як невід'ємна ланка системи відтворення трудових ресурсів.

На етапі 9 класів передбачається:

- вивчення наукових основ вибору професії (класифікаційних ознак професій, їх вимог до людини та спорідненість за психологічними ознаками, основних професійно важливих якостей, правил вибору професії);
- оволодіння методиками самопізнання, самооцінки, розвитку індивідуальних професійно важливих якостей;
- формування вміння зіставляти вимоги професій з власними можливостями та кон'юктурою ринку праці;
- створення умов для професійної проби в різних видах професійної (чи наближеної до професійної) діяльності;
- консультування відносно вибору професії та навчального закладу, формування психологічної готовності до стану професійно незайнятого і в майбутньому до зміни професії.

В результаті повинні бути сформовані особистісно-значимий смисл вибору професії, стійка професійна спрямованість (професійні наміри, плани оволодіння професією, професійна перспектива), психологічна готовність до стану незайнятого і зміни професійної діяльності та переорієнтації на нову діяльність.

Особливо важливу роль у реалізації такого змісту професійної орієнтації школярів має і може відігравати трудове навчання.

Не випадково в програмах цього шкільного предмета визначено профорієнтаційні завдання, які спрямовують роботу вчителя з підготовки учнів до свідомого вибору професії.

Включення профорієнтаційної роботи в процес трудового навчання має дві цілі:

- інформаційну, тобто ознайомлення учнів з різними професіями;
- виховну — орієнтацію учнів на необхідні в ринковій економіці масові професії та спеціальності.

Відмінності в цільовій установці визначають також відмінність форм і методів їх реалізації в профорієнтаційній роботі з учнями, визначають діяльність самих учнів.

Досвід трудового навчання в школі показав, що в цій роботі можуть бути використані майже всі форми і методи, напрацьовані педагогічною практикою.

Обираючи форми і методи проведення профорієнтаційної роботи, слід враховувати, що вона повинна бути органічною частиною навчально-виховного процесу, в якому і трудове навчання і профорієнтація невіддільні одне від одного.

Для проведення цілеспрямованої профорієнтаційної роботи потрібно враховувати сучасний стан нашої економіки, перспективи розвитку окремих її галузей, приватного сектору, а також вікові особливості учнів, їхню трудову підготовку, рівень знань і навичок.

Зрозуміло, що рівень і кількість профорієнтаційного матеріалу слід постійно збільшувати й розширювати. Все це передбачається в перспективних планах профорієнтаційної роботи для різних класів.

Учнів 9 класів, інформують про умови праці, хід роботи, якими спеціальними загально-трудовими і загально технічними знаннями, уміннями і навичками повинен володіти працівник даної спеціальності, про психофізіологічні вимоги професії до людини, систему оплати праці, пільги, систему підготовки і підвищення кваліфікації з даної професії.

Матеріал з професій доцільно систематизувати у формі професіограм — перелік і опис загально трудових і спеціальних умінь та навичок, необхідних для успішного виконання певної професійної діяльності та її вимог до людини.

Структура може бути різноманітною, але за змістом вони мають включати:

- соціально-економічну характеристику професії, де подаються історичні відомості про її виникнення і розвиток, галузі економіки, в яких вона розповсюджена, потреби регіону в кадрах даної спеціальності, географію її поширення, про підприємства, організації, фірми, де працюють фахівці, форму організації праці;

- виробничу характеристику професії: умови праці, робоче місце та його особливості, головний предмет праці, продукція або результат праці, основна мета праці, основні знаряддя праці та їх особливості, головні виробничі функції, операції та дії, найважливіші професійно необхідні знання, вміння та навички;

- санітарно-гігієнічні умови праці, тобто рівень важкості і напруженості праці, обмеження у виборі професії за статтю та віком, режим праці та відпочинку, змінність праці, завантаження аналізаторів під час роботи, несприятливі фактори робочої зони, медичні перестороги та обмеження вибору професії;

- вимоги професії до індивідуально-психологічних особливостей спеціаліста, де вказуються добова біоритміка та нейродинаміка, психомоторика (рухові дії, їх сила, темп, швидкість, точність, ритм, координація рухів), сенсорно-перцептивні особливості сприймання (сприймання предмета, швидкість реакції на подразники), особливості різновидів пам'яті, уваги, мислення, уяви та мовлення, інтелектуального розвитку, емоційно-вольової сфери, рис характеру та темпераменту фахівців;

- відомості про підготовку кадрів: типи навчальних закладів, терміни та форми навчання, необхідний рівень загальноосвітньої підготовки, перспективи професійного зростання та розвитку фахівця.

Ознайомлювати учнів з професіограмами у повному обсязі доцільно у 9 класах.

У школі їх можна гарно оформити у вигляді каталогів професій за їх типами, стендів-вертушок, з фотокартками робочого місця даної професії тощо та виставити в куточку профорієнтації в шкільній майстерні чи кабінеті на видному й доступному для учнів місці.

Професіографічна інформація про різні спеціальності не може бути шаблонною і залежить від актуальності й характеру професії, від перспективності й потреби в кадрах працівників даної професії в місті, районі, області і навіть від наявності конкретного матеріалу з даної професії.

Тому в деяких випадках наводяться історичні відомості про професію, в іншому — дається характеристика санітарно-гігієнічних умов праці тощо.

Ставлення підлітків 10 — 15 років до праці часто залежить від того, як вони ставляться до конкретної людини — представника даної професії.

Отож, для виховання поваги до людей праці і масових професій велике значення мають конкретні приклади із життя новаторів підприємства даного міста.

У підлітків 9 класів інтерес до професії під впливом різних внутрішніх факторів часто і швидко змінюється.

Іноді вони невірно уявляють зміст праці і перспективи вдосконалення масових професій; неправильно оцінюють свої можливості; ігнорують психофізіологічні особливості, часто переоцінюють свої сили.

Мало хто з них цікавиться своєю майбутньою професією, ще менше вони беруть участь у технічних та інших гуртках, спеціальних школах тощо. Із цього випливає, що в профорієнтаційній роботі з учнями цього віку слід приділяти велику увагу виявленню і розвитку у них стійкого інтересу до визначеного виду трудової діяльності, який відповідає їхнім нахилам та індивідуально-типологічним особливостям, стану здоров'я і психофізіологічним даним.

Значну увагу треба приділяти також вихованню в учнів інтересу до тих професій, які потрібні в даний час країні, розкриваючи при цьому позитивні та негативні сторони професії.

Цьому сприяє вивчення курсу «Основи вибору професії». Однак він не вирішує всіх проблем професійного самовизначення школярів.

Основною формою організації профорієнтаційної роботи в процесі трудового навчання є заняття з класом чи групою в навчальних шкільних майстернях або кабінетах обслуговуючої праці.

На будь-якому занятті і з будь-якої теми можна і потрібно подавати профорієнтаційний матеріал, **використовуючи такі методи як:**

- ✓ розповідь;
- ✓ короткі лекції;
- ✓ бесіди;
- ✓ демонстрування відеофільму чи кінофільму;
- ✓ прослуховування фонограм;
- ✓ виробничі ілюстрації;
- ✓ завдання і вправи з практичним і виробничим змістом;
- ✓ повідомлення учнів тощо.

Вибір методу залежить від типу заняття, вікових особливостей учнів, наявності потрібного матеріалу та інших умов.

Найпоширенішими методами у 9 класах є бесіда з профорієнтації, повідомлення про професії, написання професіографічних рефератів, проведення професіографічних досліджень учнями.

Важливим при цьому є те, що отримана таким чином інформація більше переконує, поглиблює потребо-мотивацій-ну сферу особистості учня, суттєво впливає на його самовизначення і самооцінку в процесі подальшої профконсультації та профвідбору.

Бесіда завжди повинна бути логічним продовженням навчального матеріалу, який вивчається, і готується заздалегідь за визначеним планом, що відображає структуру професіограми або окремі її складові частини.

Учням дається завдання: зібрати інформацію з даної професії на підприємстві, в організації, на фірмі, у своїх родичів, знайомих, використовуючи літературні джерела, виступи по радіо і передачі телебачення тощо.

Це дає можливість жвавіше провести бесіду, оскільки учні є не тільки слухачами, а й активними учасниками, які пізнали деякі секрети певної професії. Під час бесіди учні повинні отримати максимум інформації про професію, зацікавитись нею, тому її слід проводити зрозумілою чіткою мовою, образно, емоційно, з підкріпленням окремих положень прикладами з життя.

Важливо у процесі бесіди демонструвати різне обладнання, інструменти, пристрої, вироби, показувати фотографії, демонструвати різні прийоми роботи, які розкривають найбільш привабливі сторони даної професії. Потрібно підкреслювати творчий характер праці в даній сфері діяльності.

Такі бесіди про професії продовжуються і на лабораторно-практичних і практичних заняттях у вигляді коротких профорієнтаційних коментарів. Важливо відмітити, в якій професійній діяльності застосовуються операції, які виконують учні на даному занятті чи в процесі продуктивної праці, які знання, вміння та навички потрібні робітникам даної спеціальності.

На заключному занятті в кінці навчального року проводиться підсумкова бесіда, на яку можуть бути запрошені випускники школи, які успішно працюють за обраною спеціальністю.

Таким чином, бесіда не є «чистим» методом, а використовується в поєднанні з іншими методами і прийомами профорієнтаційної роботи вчителя з учнями. Під час її проведення бажано використовувати аудіовізуальні засоби (телебачення, магнітофони, діафільми, відеофільми та кінофільми), а також стенд-професіограму даної професії, яка виконує роль плану бесіди.

До бесіди слід готуватися заздалегідь, як відмічалось раніше, за визначеним планом.

Наведемо примірний план бесіди:

1. Ознайомлення з історією виникнення і розвитку даної професії.

2. Основний зміст професії: що роблять люди даної професії, в яких галузях економіки вони працюють, потреби підприємств, фірм міста, району в цій професії.

3. Матеріали та знаряддя праці, які використовуються в даній трудовій діяльності.

4. Умови праці.

5. Загальнотрудові, загальнотехнічні й спеціальні знання, вміння і навички, якими повинен володіти працівник даної професії.

6. Психофізіологічні вимоги професії до людини.

7. Економічні відомості про професію.

8. Підготовка кадрів та етапи професійного і творчого зростання.

У 9 класі можна рекомендувати метод підготовки повідомлень самими учнями. Він вимагає ретельної підготовки і повинен проводитись за рекомендованим вчителем планом, який має включати ті самі питання, що й план бесіди, наведений вище.

Матеріал для повідомлення про професії учні можуть брати з енциклопедій та довідників, з журналів та газет, бесід із знайомими, рідними та з інших джерел.

Отримана таким чином інформація сприяє розвитку професійного інтересу.

Під час планування занять з трудового навчання вчитель повинен вказувати як навчальну, виховну, розвивальну, так і профорієнтаційну мету.

В плані-конспекті заняття відображається конкретний характер профорієнтаційного матеріалу, тісно пов'язаний з темою заняття та його змістом.

Учитель чітко й коротко повинен відобразити в плані заняття профорієнтаційний матеріал, вказавши можливі методи і прийоми його реалізації.

ВИСНОВОК

Отже, підводячи підсумки можна зробити єдиний висновок профорієнтаційна робота в школі, а саме на уроках трудового навчання це дуже важливий етап для майбутніх «працівників», атже людина розвивається духовно й фізично лише в праці. Бо без праці вона деградує.

В даній курсовій роботі було здійснено аналіз ступеню розробки програми профорієнтаційної роботи.

Будь-які спроби уникнути продуктивної праці зумовлюють негаразди для особистості і суспільства. Праця і є головним джерелом фізичного та соціально-психічного розвитку особистості. Упродовж всієї історії людства праця була засобом формування у кожної особистості найкращих якостей.

Учитель трудового навчанняч відіграє важливу роль у професійному самовизначенні старшокласників.

У процесі написання курсової роботи було здійснено теоретичний аналіз профорієнтаційної роботи в 9-х класах; було підібрано методики для виявлення професійних інтересів старшокласників та визначені домінуючі мотиви, якими керуються старшокласники при виборі професії;

Проблема професійного самовизначення учнів 9-х класів – одна з найактуальніших проблем юнацького віку. Ситуація з початковим вибором професії ускладнюється тим, що:

- це перший серйозний та відповідальний вибір молоді на їх шляху;
- виникає у психологічно-проблемний підлітковий період;
- з’являється на стику протиріч між системою наступної освіти та зайнятості як проблема вибору майбутньої професії;

Тож у цьому випадку необхідна допомога учителя , а саме профорієнтаційна робота з ним. Профорієнтаційну роботу здійснюють психологи, шкільні учителі всіх навчальних предметів, класні керівники, інші педагогічні працівники, фахівці різних галузей виробництва.

Сучасний підхід у профорієнтації – особистісно-орієнтований – передбачає своєчасну підтримку та розвиток тих особливостей та характеристик особистості, які будуть передумовою майбутньої успішної професійної діяльності, сприяють пізнанню оточуючого світу, самопізнанню, самореалізації особистості, усвідомленню власної ролі у виборі професії, прийняття відповідальності за нього. [20, с.27]

Профорієнтація – це науково-практична система підготовки особистості до самостійного та усвідомленого вибору професії. Основним об'єктом цієї системи є особистість учня у різні вікові періоди її розвитку – від молодшого до старшого шкільного віку. [21, с. 6]

Професійна орієнтація, як система, містить декілька взаємопов'язаних етапів: професійне інформування та освіта, професійне консультування, професійний вибір, професійну підготовку та професійну адаптацію. [22, с. 97]

Для того, щоб ефективно проводити профорієнтаційну роботу з учнями, потрібно чітко уявляти її структурні підрозділи. Розглядаючи професійну орієнтацію як систему підготовки школяра до самостійного та усвідомленого професійного самовизначення, мається на увазі не тільки система цілеспрямованих заходів виховного характеру, але і комплекс певних структурних підрозділів, що мають власний зміст, завдання та методи.

Профінформація являє собою систему психолого-педагогічних і організаційних заходів, спрямованих на засвоєння учнями необхідних знань про соціально-економічні і психофізіологічні особливості професії.

Роботу, що стосується професійної інформації необхідно будувати так, щоб інформаційний матеріал був основою формування в учнів необхідних знань про професії та про свій внутрішній світ і щоб ці знання допомогли їм прийняти обґрунтовані рішення щодо питань професійного самовизначення. [21, с. 89]

Також було дано характеристику методів дослідження, які використовуються у профорієнтаційній роботі.

Основою (джерелом) профінформаційної роботи є професіографія – це опис професії та диференціюючих їх спеціальностей щодо вимог, які вони висувають людині.

Отже, гіпотеза про те, що дослідження основних напрямів діяльності з професійної орієнтації старшокласників допоможуть виявити інтереси та мотиваційні чинники при виборі майбутньої професії - підтвердилася.

Для покращення профорієнтаційної роботи при вивченні технологій він повинен використовувати відповідні форми і методи профорієнтації, орієнтуватися в світі сучасних професій, володіти знаннями про спеціальності, які пропонують професійні заклади України.

Учитель має організовувати навчально-виховний процес так, щоб в учнів виник стійкий інтерес до вибору професії і в майбутньому вони змогли успішно побудувати свою професійну кар'єру.

Кожна людина може мати багато захоплень, що приносять радість та задоволення. Та все ж найбільше часу приділяється професійній діяльності, оскільки саме вона дає засоби існування, в ній можна реалізувати себе як особистість, досягти успіху і постійно вдосконалювати свою майстерність.

Світ професій різноманітний, і в ньому для кожного є можливість знайти улюблену професію. Хтось мріє стати видатним спортсменом, а комусь більше подобається конструювання. Є люди, які мріють працювати з технікою на виробництві, а інших захоплює робота, пов'язана з природою. Існують сотні різних професій. Непросто вибрати серед них свою.

«Сто доріг - одна твоя» - говорить народна мудрість. Адже кожна професія, як і кожна людина, має свої особливості і ставить певні вимоги до професійної діяльності. Так, наприклад, щоб стати дизайнером, треба мати розвинену фантазію, добре розрізняти кольори, вміти малювати. Столяр повинен бути вправним у роботі з інструментами для обробки деревини, мати хороший окомір. Контролер має бути спостережливим, уважним, принциповим.

І хоча нині дуже рідко люди обирають одну професію на все життя, оскільки дуже швидко відбуваються зміни в сучасному суспільстві, та важливість правильного вибору професії переоцінити важко.

І Вибір професії - один із найважливіших і найвідповідальніших кроків у житті людини.

Якщо обирається професія відповідно до власних інтересів, нахилів, здібностей і при цьому враховується стан особистого здоров'я, професійна придатність та можливість працевлаштування (потреби у спеціалістах), то професійна діяльність приноситиме очікувані результати і допоможе здійснити найзаповітніші мрії.

Ну і звичайно на основі емпіричного дослідження було визначено особливості професійних інтересів та нахилів учнів 9 класів.

Екскурсії на підприємство створюють умови для розвитку технічної творчості, уваги, пам'яті, логічного мислення, активізують пізнавальну діяльність і творче ставлення до праці, виховують в учнів працелюбність, культуру праці, бережливість, виховують в учнів почуття поваги до працівників та любові до праці.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Белошицкий О. Соціально-педагогічні проблеми профорієнтації учнівської молоді / О. Белошицкий // Трудове навчання. – 2012. – № 4. – С. 46-51.
2. Білоцерковець І. Планета професій : творчий проект / І. Білоцерковець // Школа. – 2012. – № 7. – С. 78-80.
3. Близнюк Н. Профорієнтаційна робота у школі / Н. Близнюк // Завуч (Шкільний світ). – 2012. – № 15. – С. 34-46.
4. Богданова О. Н. Профессиональное самоопределение учащихся основной школы / О. Н. Богданова, И. В. Лаврентьева // Стандарты и мониторинг в образовании. – 2012. – № 6. – С. 32-35.
5. Бякова Н. В. Групповая профориентационная игра "Путь в профессию" / Н. В. Бякова // Воспитание школьников. – 2011. – № 1. – С. 49-56.
6. В мире перспективных профессий // Научно-методический журнал заместителя школы по научно-методической работе. – 2013. – № 1. – С. 127-128 ; № 2. – 2013. – С. 125-128 ; № 3. – С. 124-128 ; № 4. – С. 123-128.
7. Веленко А. Уроки профорієнтації в початковій школі : авторська розробка ігрових занять / А. Веленко // Психолог. – 2013. – № 11/12. – С. 101-107 ; 2012. – № 1. – С. 19-21.

8. Войцехівська Н. Обираємо професію : заняття для учнів 8 класів / Н. Войцехівська // Психолог. – 2012. – № 23. – С. 19-22.
9. Горбатюк І. А. Світ професій і твоє місце у ньому / І. А. Горбатюк // Позашкільна освіта. – 2013. – № 5. – С. 6-16.
10. Гузенко Л. В. Концептуальные основы развития и становления профессиональной ориентации в средней школе Германии на современном этапе / Л. В. Гузенко // Профильная школа. – 2013. – № 2. – С. 42-44.
11. Гуцан Л. А. Світ професій : метод. посіб. для вчителів / Л. А. Гуцан. – Київ : Педагогічна думка, 2008. – 86, [1] с. 11
12. Зайчук С. Ранній вибір майбутньої професії / С. Зайчук // Психолог. – 2012. – № 2. – С. 8-11.
13. Зубковская И. Б. Мотивационные факторы выбора профиля обучения учащимися общеобразовательных учреждений / И. Б. Зубковская, И. В. Лаврентьева // Профильная школа. – 2013. – № 3. – С. 57-60.
14. Гвардіон Н. Розум і краса врятують світ : година спілкування з профорієнтації / Н. Гвардіон // Позашкілля. – 2011. – № 4. – С. 31-32.
15. Доровських Л. Самовизначення старшокласників в умовах сучасного шкільного простору / Л. Доровських // Психолог. – 2013. – № 11/12. – С. 110-113.
16. Закатнов Д. О. Технології підготовки учнівської молоді до професійного самовизначення : монографія / Д. О. Закатнов ; НАПН України. Ін-т проф.- техн. освіти. – Київ : Педагогічна думка, 2012. – 158, [1] с.
17. Зотова О. Професійна орієнтація учнів у навчально-виховній діяльності сільських закладів освіти / О. Зотова // Рідна школа. – 2011. – № 12. – С. 54-59.
18. Зубатюк Н. Моніторинг якості профільної освіти та профорієнтаційної роботи / Н. Зубатюк // Школа. – 2012. – № 1. – С. 36-46.
19. Калошин В. Важливість Я-концепції у забезпеченні самовизначення учнів ПТНЗ / В. Калошин // Психолог. – 2013. – № 11/12. – С. 84-91.